

Sygn. akt **III AUa 1280/14**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 kwietnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marta Sawińska

Sędziowie: SSA Jolanta Cierpiał (spr.)

del. SSO Izabela Halik

Protokolant: st.sekr .sąd. Emilia Wielgus

po rozpoznaniu w dniu 22 kwietnia 2015 r. w Poznaniu

sprawy **J. M.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z.**

o rentę rodzinną

na skutek apelacji J. M.

od wyroku Sądu Okręgowego w Zielonej Górze

z dnia 3 czerwca 2014 r. sygn. akt IV U 277/14

oddala apelację.

del. SSO Izabela Halik	SSA Marta Sawińska	SSA Jolanta Cierpiał
------------------------	--------------------	----------------------

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 18.12.2013r. znak (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Z. odmówił wnioskodawcy J. M. prawa do przedłużenia wypłaty renty rodzinnej po ukończeniu 25 roku życia.

Wnioskodawca J. M. w odwołaniu od tej decyzji domagał się jej zmiany i przyznania prawa do renty rodzinnej na czas studiów doktoranckich, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 28 roku życia, wraz z ustawowymi odsetkami.

Pozwany organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie, podtrzymując twierdzenia zawarte w motywach zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 3 czerwca 2014r., sygn. akt IVU 277/14, Sąd Okręgowy w Zielonej Górze oddalił odwołanie.

Podstawę rozstrzygnięcia Sądu I instancji stanowiły następujące ustalenia i rozważania:

J. M. urodzony (...), był uprawniony do renty rodzinnej po zmarłym ojcu od 15.07.1990 r.

W dniu 17.10.2013 r. wnioskodawca złożył do organu rentowego wnioski o podjęcie wypłaty – renty rodzinnej.

Decyzją z dnia 21.10.2013 r. organ rentowy podjął wypłatę renty rodzinnej do dnia 31.12.2013 r.

Kolejną decyzją z dnia 18.12.2013 r. pozwany odmówił ustalenia uprawnień do renty rodzinnej na dalszy okres z uwagi na brak uprawnień.

Wnioskodawca w roku akademickim 2013/2014 jest studentem 2,5 letnich niestacjonarnych studiów II stopnia na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii (...). W dniu 02.03.2013 r. rozpoczął studia i planowany termin ukończenia studiów nastąpi w dniu 30.09.2015 r.

Wnioskodawca, w tym samym roku akademickim, jest także doktorantem II roku 4-letnich stacjonarnych studiów doktoranckich na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii (...).

W dniu ukończenia 25 roku życia tj. w dniu (...) wnioskodawca nie był na ostatnim roku studiów w szkole wyższej.

Sąd Okręgowy, analizując treść przepisu art. 68 ust. 1 pkt 2 i pkt 2 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t. Dz.U z 2009, Nr 153, poz. 1227) wskazywał, iż ustawa przewiduje możliwość przedłużenia prawa do renty rodzinnej, pomimo osiągnięcia przez dziecko 25 lat. Jeśli dziecko ukończy 25 rok życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów. Skoro zatem wnioskodawca nie był na ostatnim roku studiów – nie ma prawa do renty rodzinnej.

Nadto w ocenie Sądu I instancji podnoszony przez wnioskodawcę fakt złożenia przez niego petycji do Kancelarii Senatu o podjęcie inicjatywy ustawodawczej zmierzającej do zmiany przepisów ustawowych w taki sposób, aby włączyć osoby posiadające status doktoranta do grupy uprawnionych do wyjątkowego przedłużenia prawa do renty rodzinnej po ukończeniu 25 lat życia – okazały się na obecnym etapie postępowania wobec obowiązującej ustawy o emeryturach i rentach z FUS – niezasadne. Podobne stanowisko Sąd orzekający zajął rozważając podnoszone przez wnioskodawcę argumenty dotyczące zastosowania wykładni celowościowej (teleologicznej) do obowiązujących przepisów prawa.

Mając powyższe na względzie Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w wyroku.

Apelację od wyroku wniósł J. M. domagając się jego zmiany w całości. Apelujący powoływał się na postanowienia Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz całość przepisów z zakresu systemu ubezpieczeń społecznych, które winny być oceniane przez pryzmat wykładni celowościowej i domagał się analogicznego zastosowania przepisu 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w stosunku do doktorantów.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna. Sąd II instancji w pełni podziela ustalony stan faktyczny i rozważania prawne przytoczone przez Sąd Okręgowy, stąd nie ma też potrzeby przytaczania ich w całości (art. 382 k.p.c.).

Analizę prawidłowości przedmiotowego rozstrzygnięcia rozpocząć wypada od stwierdzenia, że na gruncie unormowań ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1440 z późn. zm.; zwana dalej: ustawą o emeryturach i rentach z FUS lub ustawą) prawo do renty zarówno z tytułu niezdolności do pracy, jak i renty rodzinnej, ustawodawca wiąże z podleganiem ubezpieczeniu społecznemu. Powiązanie prawa do renty rodzinnej z ubezpieczeniem społecznym polega na tym, że osoba, po śmierci której powstaje to prawo, musi mieć odpowiednio długi okres ubezpieczenia albo, po osiągnięciu takiego okresu, korzystać ze świadczeń z tego ubezpieczenia - emerytury lub renty (art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS). Ubezpieczenie społeczne obejmuje także członków rodziny ubezpieczonego w postaci prawa do renty rodzinnej w razie jego śmierci. Prawo to obejmuje jednak tylko tych członków rodziny, co do których na zmarłym ciążył ustawowy obowiązek ich utrzymania, a którzy nie mieli możliwości zgłoszenia się do własnego ubezpieczenia. Są to między

innymi dziećmi zmarłego. Zgodnie bowiem z art. 68 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej:

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

Generalnie prawo do renty rodzinnej przysługują zatem tym dzieciom zmarłego żywiciela, które ze względu na wiek lub pobieranie nauki nie mają możliwości wykonywania pracy zarobkowej lub innej działalności stanowiącej tytuł podlegania ubezpieczeniom społecznym. W konsekwencji tego, także prawo do renty rodzinnej bez względu na wiek przysługuje takiemu dziecku całkowicie niezdolnemu do pracy, jak również niezdolnemu do samodzielnej egzystencji, które nie miało możliwości uzyskania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, a więc takiemu, które stało się niezdolne do pracy w czasie, gdy nie mogło podlegać ubezpieczeniu społecznemu z powodu wieku lub uczęszczania do szkoły. Intencją ustawodawcy było powiązanie wymienionej w art. 68 ust. 1 ustawy granicy wieku zachowania uprawnień do renty rodzinnej (16 lat) z najniższym wiekiem, od jakiego w świetle art. 190 § 2 k.p. wolno młodzieży podejmować zatrudnienie w charakterze pracownika młodocianego. Celem tego unormowania jest więc zapewnienie środków finansowych młodej osobie do dnia, gdy może ona już samodzielnie zarabiać na swoje utrzymanie, jeżeli nie zamierza uzyskać wyższych kwalifikacji zawodowych w drodze nauki w szkole. W sytuacji kontynuowania nauki po ukończeniu 16 roku życia (co jest powszechne), osobie takiej przysługuje prawo do dalszej wypłaty renty rodzinnej aż do ukończenia nauki, nie dłużej niż do osiągnięcia 25 lat życia. Przez naukę w szkole rozumie się przy tym naukę w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych (publicznych i niepublicznych), szkołach wyższych (państwowych i niepaństwowych), szkołach prowadzonych przez Kościół katolicki, a także pozaszkolnych formach kształcenia, dokształcania bądź doskonalenia zawodowego (np. w ramach różnego rodzaju kursów lub praktyk zawodowych). W grę wchodzi wszelkie formy kształcenia w systemie stacjonarnym, zaocznym, wieczorowym i korespondencyjnym. Renta rodzinna przysługuje również słuchaczom studiów doktoranckich i studiów podyplomowych (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2000 r., II UKN 699/99, OSNAPiUS 2002 Nr 5, poz. 127 z aprobowaną glosą M. Skąpskiego; dnia 13 stycznia 2006 r., I UK 155/05, OSNP 2006 nr 23 - 24, poz. 368; z dnia 17 października 2006 r., II UK 73/06, OSNP 2007 nr 21 - 22, poz. 325 i z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 207/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 74). Okres pobierania nauki pojmowany jest zaś szeroko, gdyż obejmuje nie tylko okres efektywnego uczestniczenia w zajęciach objętych programem nauczania, ale także okres wakacji, urlopu zdrowotnego dla ucznia szkoły średniej czy urlopu dziekańskiego dla studenta wyższej uczelni (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 października 2000 r., II UKN 739/99, OSNAPiUS 2002 Nr 9, poz. 215), jak również przerw w edukacji wynikających ze skreślenia z listy uczniów i ponownego przyjęcia w ich poczet (wyroki Trybunału Ubezpieczeń Społecznych z dnia 26 kwietnia 1968 r., III TR 1772/67, OSPiKA 1969 Nr 12, poz. 250 i z dnia 29 listopada 1967 r., IV TR 95/76, niepublikowany oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 1986 r., II UZP 47/85, OSNCP 1986, poz. 204, nawiązująca do wyroków Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 1981 r., II URN 7/81, niepublikowanego i z dnia 27 kwietnia 1982 r., II URN 74/82 (OSNCP 1982 nr 11-12, poz. 176, a także wyroki tego Sądu z dnia 6 maja 1986 r., II URN 45/86, PiZS 1986 nr 10-11, s. 83, z dnia 16 kwietnia 1999 r., II UKN 571/98, niepublikowany, z dnia 3 października 2000 r., II UKN 739/99, OSNAPiUS 2002 Nr 9, poz. 215 i z dnia 24 listopada 2004 r., I UK 3/04, OSNP 2005 Nr 8, poz. 116). Bez znaczenia pozostaje przyczyna wydłużenia czasu nauki czy studiowania, ale za niewystarczające należy uznać samo zapisanie się do szkoły lub na studia, jeżeli dziecko nie uczestniczy w żadnych zajęciach, nie pisze prac kontrolnych, nie uzyskuje zaliczeń i nie przystępuje do egzaminów, co ostatecznie powoduje skreślenie go z listy uczniów czy studentów (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2012 r., I UK 65/12, LEX nr 1231467 i z dnia 3 sierpnia 2012 r., I UK 96/12, LEX nr 1226829).

Z woli ustawodawcy, z dniem ukończenia granicy wiekowej 25 lat, prawo do renty rodzinnej ustaje bez względu na okres, jaki pozostał do zakończenia nauki w szkole, jeżeli jest ona odbywana w szkole niebędącej szkołą wyższą. Jedyne wyjątek w tym zakresie ustanowiony został w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W myśl tego

przepisu, jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów. Hipotezą omawianej normy prawnej objęte są jednak tylko osoby odbywające studia w szkole wyższej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2011 r., II UK 303/10, OSNP 2012 nr 7-8, poz. 98), w tym studia na zagranicznych uczelniach (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2010 r., III UK 50/10, OSNP 2012 nr 3-4, poz. 49) oraz studia doktorancie prowadzone przez Polską Akademię Nauk (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2006 r., II UK 73/06, OSNP 2007 nr 21-22, poz. 205). Najwięcej kontrowersji budzi przy tym ustalenie znaczenia użytego w tym przepisie zwrotu "będąc na ostatnim roku studiów". Ustawa nie zawiera jakiegokolwiek definicji tego pojęcia, ani nie odsyła w tym zakresie do przepisów innych aktów prawnych. Odpowiedzi na to pytanie o istotę powyższego sformułowania nie daje też ani dawna ustawa z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 65, poz. 385 z późn. zm.) ani obecnie obowiązująca ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 572 z późn. zm.). Art. 144 ust. 1 pierwszej z wymienionych ustaw oraz art. 161 ust. 1 drugiej zawierają jednak upoważnienie dla senatu uczelni do uchwalania regulaminu studiów, którego przedmiotem, stosownie do art. 160 ust. 1 Prawa o szkolnictwie wyższym, powinna być organizacja i tok studiów, a w ich ramach - określenie liczby lat i semestrów studiów oraz dat ich rozpoczęcia i zakończenia. W judykaturze przyjmuje się zatem, że określenie ostatniego roku studiów następuje na podstawie regulaminu uczelni, a studentem ostatniego roku studiów jest osoba legitymując się stosownym wpisem na ten rok (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2003 r., II UK 138/03, OSNP 2004 Nr 15, poz. 271; z dnia 19 kwietnia 2006 r., II UK 134/05, LEX nr 1001297; z dnia 20 kwietnia 2006 r., I UK 265/05, Pr.Pracy 2006 nr 7 - 8, s. 53 i z dnia 8 sierpnia 2007 r., II UK 1/07, OSNP 2008 nr 19 - 20, poz. 295 z glosą krytyczną A. Wypych - Żywickiej OSP 2009 Nr 3, poz. 27). Zauważa się, że wprowadzenie regulaminu studiów nie ma charakteru normatywnego i nie należy do konstytucyjnie określonych źródeł prawa (art. 87 Konstytucji RP), a tylko normy prawne z takich źródeł wynikające stanowią prawo materialne w rozumieniu art. 393¹ pkt 1 k.p.c., to jednak musi być uznany za akt prawny konkretyzujący i uściślający znaczenie sformułowania "ostatni rok studiów w szkole wyższej", zamieszczonego w art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W związku z tym ustalenie, kiedy dziecko pobierające rentę rodzinną było na ostatnim roku studiów w rozumieniu tego przepisu, następuje na podstawie wpisu na ostatni rok studiów, dokonanego w oparciu o regulamin obowiązujący uczelnię. W regulaminie określa się również indywidualny tok studiów, w którym daty rozpoczęcia i ukończenia poszczególnych semestrów i lat studiów nie muszą zbiegać się z datami obowiązującymi ogół studentów. W każdym wypadku regulamin uczelni decyduje o tym, na którym roku studiów kształci się student.

Możliwość przedłużenia wypłaty świadczenia rentowego po osiągnięciu przez uprawnionego wieku 25 lat uzależniona jest nie tyle od formalnego wpisu na listę studentów ostatniego roku studiów w szkole wyższej ile od rzeczywistego studiowania na tymże roku. Sam wpis na kolejny rok studiów ma charakter techniczny, porządkujący i ułatwiający prowadzenie statystyki związanej z procesem nauczania w szkole wyższej. Zgodnie z postanowieniami regulaminów wyższych uczelni, zasadniczo uzyskanie wpisu na kolejny rok studiów następuje po zakończeniu poprzedniego roku studiów, a więc po zaliczeniu przedmiotów objętych programem nauczania na tymże roku. Wpis na dany rok studiów stanowi nie tylko potwierdzenie rozliczenia poprzedniego roku akademickiego (uzyskania zaliczeń i zdania egzaminów w semestrze letnim tegoż roku), ale jest także podstawą uczestnictwa w zajęciach w kolejnym roku akademickim. Opisaną sytuację należy uznać za standardową. Istnieją jednak wyjątki od niej, dotyczące osób korzystających z indywidualnego toku studiów, które posiadając wpis na dany rok studiów, decyzją właściwego organu uczelni uzyskują zgodę na uczestniczenie w zajęciach i zdawanie egzaminów z kolejnego roku. Jest to właśnie klasyczny przykład niepokrywania się dat rozpoczęcia i zakończenia poszczególnych semestrów i lat studiów z obowiązującymi ogół studentów uczelni. Może się zatem zdarzyć, że nie mając formalnego wpisu na ostatni rok studiów, student na podstawie postanowień regulaminu szkoły wyższej oraz w określonym tymi postanowieniami trybie, za zgodą właściwego organu uczelni uczestniczy w zajęciach i zdaje egzaminy z przedmiotów objętych siatką przewidzianą dla tego roku, a zatem studiuje (czyli pobiera naukę) na ostatnim roku studiów. W rzeczywistości dany rok akademicki jest dla niego jednocześnie przedostatnim i ostatnim rokiem studiów. Takie osoby, jeśli ukończyły 25 rok życia w trakcie rzeczywistego, zgodnego z regulaminem uczelni pobierania nauki jednocześnie na przedostatnim i ostatnim roku studiów, zachowują prawo do renty rodzinnej, ale tylko do zakończenia tego roku akademickiego. Przepis art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS łączy bowiem maksymalny czas trwania uprawnień rentowych z

zakończeniem ostatniego roku studiów a nie z zakończeniem studiów, pod którym to ostatnim pojęciem art. 167 ust. 2 Prawa o szkolnictwie wyższym rozumie zasadniczo datę złożenia egzaminu dyplomowego. Nadto zgodnie z literalnym brzmieniem art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, po ukończeniu przez ubezpieczonego 25 roku życia w trakcie pobierania nauki na ostatnim roku studiów możliwość przedłużenia uprawnień rentowych nie rozciąga się na kolejny rok akademicki w razie ewentualnego niezaliczenia ostatniego roku studiów i powtarzania go w tymże kolejnym roku akademickim. Odmowa przyznania tej grupie ubezpieczonych prawa do renty rodzinnej po ukończeniu 25 roku życia byłaby tym bardziej niezrozumiała w sytuacji, gdy judykatura zalicza do kręgu adresatów komentowanej normy prawnej także osoby, które osiągnęły określony w przepisie wiek, powtarzając ostatni rok studiów (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 kwietnia 2006 r., II UK 174/05, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 107) lub będąc na ostatnim roku studiów po uprzednim ukończeniu studiów magisterskich na innym kierunku (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2006 r., III UK 49/06, OSNP 2007 nr 13-14, poz. 205), a więc osoby, które - jak w pierwszym przypadku - z różnych powodów nie dochowały regulaminowego terminu ukończenia nauki w szkole wyższej, albo - jak w drugim - kontynuowały studia mimo możliwości podjęcia zatrudnienia zgodnego z posiadanymi już kwalifikacjami.

Podzielając cytowane orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazać nadto należy, iż brak jest podstaw do uznania by przepis art. 68 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS był niezgodny z powoływanymi przez apelującego przepisami Konstytucji. Niewątpliwie bowiem brak jest jakichkolwiek przesłanek do wyinterpretowania, by ktokolwiek miał prawo do renty rodzinnej – i to aż do 28 roku życia – w przypadku kontynuowania nauki wbrew zapisom zawartym w w/w przepisie art. 68 ust. 2.

Reasumując, w świetle zgromadzonych w sprawie dowodów, w szczególności zaświadczenia z dnia 09.10.2013 r. oraz zaświadczenia z dnia 08.10.2013 r. wystawionych przez (...) uznać należało, że po ukończeniu 25 roku życia wnioskodawca nie był uprawniony do renty rodzinnej w oparciu o art.68 ust.2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS..

J. M., który w dniu (...) r. ukończył 25 lat był wówczas bowiem na I roku studiów 2,5 letnich (II stopnia) oraz był doktorantem II roku czteroletnich stacjonarnych studiów doktoranckich.

Tym samym, jako że wnioskodawca nie był na ostatnim roku studiów – nie ma prawo do renty rodzinnej poczynając od dnia 1 stycznia 2014r.

Na marginesie stwierdzić należy, że obraza art. 328 § 2 k.p.c. może być skutecznym zarzutem apelacji tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie posiada wszystkich koniecznych elementów, bądź zawiera tak kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę instancyjną. Naruszenie przepisu, określającego wymagania, jakim winno odpowiadać uzasadnienie wyroku sądu (art. 328 § 2 k.p.c.), może być ocenione jako mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy w sytuacjach tylko wyjątkowych, do których zaliczyć można takie, w których braki w zakresie poczynionych ustaleń faktycznych i oceny prawnej są tak znaczne, że sfera motywacyjna orzeczenia pozostaje nieujawniona bądź ujawniona w sposób uniemożliwiający poddanie jej ocenie instancyjnej. W analizowanej sprawie Sąd Apelacyjny nie dopatrywał się naruszenia art. 328 § 2 k.p.c.

W konsekwencji zarzuty apelacji okazały się chybione.

Mając powyższe na względzie Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację, o czym orzekł w sentencji.

del. SSO Izabela Halik	SSA Marta Sawińska	SSA Jolanta Cierpiał
------------------------	--------------------	----------------------